

הַלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן רמו

עם האיני-יהודי שתגום בשבת, פי (יג) אין האיני-יהודי (נאָטן (7) על כך (כס"ג וס"ה) ימ"ד פ"ק דשבת). ט"א
השאילה או השפירה לאיני-יהודי והתנה עמו להחזירה לו קדם השבת ועכבה בשבת,
(ס) (יד) לפקירה (טו) בינו לבין עצמו קדם השבת, 'או יאמר (ו) (טז) בהמתי קנייה להאיני-יהודי,
(יז) כדי שישלל מאסורא דאורייתא: הגה ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני-אדם כדין שאר הפקר,
ונאפלו הכי אין שום אדם יכול (ז) לזכות בה, (יח) דודאי אין מננתו רק כדי להפקיע מעליו אסור שבת (טח).
ודוקא בשבת, אבל ביום-טוב, (יט) אין אדם (ס) [מ] מצוה על שביעת בהמתו ביום-ט"ב (כ"י סי' ש"ה בשם שבו"ה להקט):

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

[8] **מַצְחָה**, עין בה"ס. ועין פיראפריס בבאור דברי חקוניא אבהם בזה. ובסמי"ב שביטתה, דשביטות קנא לחקרא. ואם חזר והשכינה א"ל. שרי מצינ. מ"א: תאריך גמירי בגינן שביטת בסמנו ביו"ט ופסיק להתמיר, ואפלו ביו"ט שני בזה, במש"ס ש' שה סכ"ג: (ה) ופקינה. דרית הפקר במש"ס הוי הפקה, אבל לכתחלה אסור להשכינה ע"ד שפיקנה בשבת, וגם במקרה אין חזר אלא כשמוכר כל ימי השבת ולא בשבת לחוד. עין תשובת צמח צדק ס"ו לה. ופי"ח תמיר לכתחלה להפקירה בפני ג. (טו"ז כתב, דאפלו דפקיר פקיר ג' אין הטר ברור בזה לכתחלה, אלא יש הסור כפי הדרכים שהזכר בסעיף ה: (1) בהמ"ל. ודוקא פקניו צריך לומר פ"ד שישחקו לקנות מ"א. (ובס' אליהו רבה פסק דאפלו דינו לבין צמ"ו טהני בדרת ש"ע בדעבור עכ"פ): (2) **לְזוֹתָהּ בָּהּ**, כתב ט"ז: שמעתי בשם רב א' ששם פ"ד להתיר לזלות ברייתא על משכנו דרך מכירה אע"פ שאינה מכירה טעם בגין שחייב להתמיר, לו אמרי ספר, שלא עשוה מכירה זו אלא כדי להפקיר אסור רבית, בדרך שאמרינן ב"ר לענין שבת: ואני אומר, חלילה לעשותו כמ"ל. וכל שאין בא מכירה נ"ח שם הלקוח עליו דאסור, ובאן הוי הפקר ברואי רב שלומן לא דהניו ביטס השבת, בשבת עצמו הוי הפקר נגור, מהמ"ב במשכנו חב"ל שגוף הענין צריך להיות נגמר שיצושה הלקוח בו וכן שלב חפץ, וזה אינו שם. ע"ש: (3) **מַצְחָה**, וביש"ס פ"ה בדעיה חולק ואומר, יוש המאחר

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

שְׁפָקִירָה עַל-כָּל-בָּנִים בְּכָנִי אֲדָם אֲחֵר⁽¹⁾, וְאֶפְלוּ בְּכָנִי אֲחֵר מֵאֲנָשִׁי-
יִתְרוֹ דִּי בִּנְה: (טו) בְּהִמְתִּי קִנְיָה לְהָאֲנֹנִי-יְהוּדִי. עֵינִי בְּמִגְן-
אֲבִירָהּ שִׁדְעָתוֹ, דְּרוּקָא אִם אִימֵר לוֹ בְּכִנּוּי: בְּהִמְתִּי קִנְיָה לָךְ, שְׂאִי
מִתְּכֻנִּי הָאֲנֹנִי-יְהוּדִי לְקִנְיָתָהּ וְהִיא קִנְיָתָה לִּי בְּאֲמִירָה זוֹ, בִּינּוּן שְׂחִיא
בְּרִשְׁוֹתָ וְזִנְיָא לָהּ חֲצֹר, אֲבָל אִם אִימֵר בֶּן שְׂלָא בְּכִנּוּי, לֹא קִנְיָה
הָאֲנֹנִי-יְהוּדִי כָּלָּל; וְאֶפְלוּ אִם זָבָה לִי עַל-יְדֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר גִּסְתָּן לֹא
מִתְּנִי, מִמְּבֹאֵר בְּחֻשְׁן-מִשְׁפָּט סִימָן רַמְג קָצִיף יֵד. (יט) וְכֵן הִסְפִּים
הַפִּרְמָגְדִּים וְשְׂאָרֵי אַחֲרוּתִים בְּהִמְגֹּן-אֲבִירָהּ. וּפְשׁוּט דְּאֶפְלוּ
בְּאִימֵר בְּהִמְתִּי קִנְיָה לָךְ, בְּעֵינִי שְׂחִיָּה לָךְ גִּסְתָּן פְּסִיקָה דְּמִים,
דְּאִי לֹא הָכִי אֵין זֶה מְכִירָה כָּלָּל, וְכֵן כִּבְשׁ בְּחִיָּרָאִים בְּכָלָּל נַח:
(יז) כְּדִי שְׂאִנְצָל וְכו'. רוּצָה לוֹמַר: אֲבָל לְכַתְּמָלָה אֵין לְסִמָּךְ
לְהַשְׁכִּיר עַל דַּעַת שְׁפָקִיר בְּשִׁנְעֵי יוֹם הַשְׁכָּת אוֹ שְׁקִנְיָה זֶה לְהָאֲנֹנִי-
יְהוּדִי, שְׂחִיָּה פִקֵּר וְהַמְקִנְיָה אֵינוֹ מִפְּרָסְמִין וְהֵשׁ כָּאֵן חֲשֵׁשׁ מְרָאָה
הַעֵין. וְכַנִּ"ל. וְעַן בְּסוּף הַסִּימָן: (יח) דְּרֹדְאִי אֵין בְּכֻנְתָּ. רוּצָה
לוֹמַר, שְׂבֹדְאִי (כ) לֹא הָיָה בְּדַעַתוֹ שִׁישְׂאֵר הַפִּקֵּר לְעֵלָם, כִּי אִם
לְיוֹם הַשְׁכָּת בְּלִבֵּי, כְּדִי לְהַפְקִיעַ מַעֲלֵי אֲסוּר שְׁכֵת, וְהָאֲחֵר הַשְׁכָּת
יִחְזֹר לְרִשְׁתּוֹ, אֲבָל כִּיּוֹם הַשְׁכָּת גּוּפָא בְּרֹדְאִי הוּא הַפִּקֵּר פִּמְרִי וְנִגְסֵי
זֶה מְקָרִי בְּשֵׁם הַפִּקֵּר, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא, דְּאֶפְלוּ הַפִּקֵּר לְיוֹם אֲחֵר הָיָי
הַפִּקֵּרן. (כא) וְאֵין צִירִף לְחַשׁ שְׂמָא יִזְבָּה בֵּה אַחֵר מִשְׁכָּת גּוּפָא,
שְׂבֹדְאִי הָאֲנֹנִי-יְהוּדִי לֹא עִימָהוּ כָּל זֶמַן שְׂחִיא תַחַת יָדוֹ לְמִלְאכְתּוֹ:
(יט) אֵין אֲדָם מְצָה וְכו'. וְשִׁבְיָתָה בְּהִמְתִּי יִלְפִינוּ מִמָּה דְּכַתִּיב
"לְמַעַן יִגְוֹת שׁוֹרֵף וְחִמְרָךְ - כִּמְדוּ⁽⁸⁾", וְהִיא קִנְיָה בְּשִׁכָּת כְּחִיב⁽⁹⁾;
וְאֶפְלוּ הָכִי לֹא יִשְׁכְּרִים אֲלֵא בְּהִבְלָעָה, דְּלֹא יִהְיֶה שֹׁכֵר יוֹם-טוֹב.
וְהִנֵּה מִתְּנֵשׁ"ל חוֹלֵק עַל זֶה, וְנִדְעָתָּ דְּיוֹם-טוֹב וְשִׁכָּת שְׁרִין
סָן בִּנְה כְּמוֹ כָּל מִלְאכְתּוֹ. וְעַן בְּמִגְן-אֲבִירָהּ שְׂחִיָּה בִּנְה
מְכִיא דְּהַבִּית-יוֹסֵף בְּסִימָן תַּצָּה הָכִיא דַּעַת הַרְאֻשׁוֹתִים בִּנְה

אסור דאורייתא. (יד) ואם שקרה מאינו יהודי נסוד והשפירה לאינו יהודי, שרי ממה נפשך. ואם קנה בהמה מאינו יהודי, או מכר לאינו יהודי במשיכה לחוד או בכסף לחוד, הוי ספקא דדינא ואולין לתקמא לענין שביתת בהמה [ת"ש: (ג) אין האיני יהודי נאמן. מרפת נמי לא מרפת לעשות בה מלאכה], כיון שהיה ברשותו על ידי שאלה או שכירתה, לא נתפס עליו כגנב עלידי זה; מה שאין כן פרישא, כשמתנה שיתורנה לו קדם שבת, כדן קלה השאלה והשכירות קדם השבת. ועין לקמן סימן שה סעיף כג:] (אחרונים):

(יד) נפקדונה וכו'. וזהו נוקא בדיעבד שכבר התנה צמי נעכבה בשבת, (טו) אבל לכתחלה אסור להשפירה על דעת שישגיגע יום השבת שיתקיימה¹⁴, ואפלו אם נפקדונה בפני שלשה, שאין הכל יודעים מן הפקדון ואחי לידו תשדא שיאמרו בהמתו של ישראל עושה מלאכה בשבת. (טז) ואף במקרה אין החר, אלא כשמוכר בהמתו לאינו יהודי במקרה גמורה על כל ימי השבע ולא כשמוכר לו על יום השבת לחוד, מפני תשדא, וכו'. והב"ח מתיר לכתחלה להשפיר על דעת שיתקיימה בפני שלשה, דכיון דשלשה יודעים, מפרסקא מלתא ולא יבוא לידו תשדא, ובפשת הדנק אפשר שיש לסמוך על דבריהם¹⁵, ובסוף הסימן נבאר אם ירצה השם: (טז) בינו לבין עצמו. שאז אינו מצוה על שביתה כיון שאינו שלו, שפכר הפקירה: (יז) ואף על גב דהפקדון בעיני שיהיה בפני שלשה, והי מדרבנן¹⁶, אבל מדאורייתא אפלו בינו לבין עצמו סגי, והבא שכבר השפירה והתנה עמו שיתורנה, ונעכבה, די בזה כדי להנצל מאסורא דאורייתא. ועין בבית יוסף שיש פוסקים שסוכרין, דגם בכאן אף שהוא דיעבד בעיני נוקא מלתא, ועל כן טוב לזהר בזה לכתחלה אם יש באפשרי, ועל כל פנים יזהר להפקירה בפני אחד, (יח) דרבים מגדולי הפוסקים סוברים דאף דאורייתא אינה הפקר עד

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

[illegible]

ט הריב"ש בהשוכה
י הנהלות מרדכי פרק
קמא לשכת הקאגור

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רְמוֹ

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק יג]

וְעֵלֶיךָ כְּתָבִי רַק שְׂכֹן לְחַמִּירי⁽¹¹⁾.

(11) וכיון שאין זו אלא חומרא בלבד, הורה הגרש"ז איערבך (שש"כ פכ"ז הע' מח) שאין להחמיר בזה אלא בדאורייתא, אבל בהוצאה לברמלית וכדו', אפשר להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק יג]

וּמִקְרַת נָמִי לֹא מִקְרַת לַעֲשׂוֹת כֶּה מְלֻאכָה⁽¹²⁾ וכו', סימן שה קע"י כג"י⁽¹³⁾.

(12) ואם הניח הנכרי משכך אצל הישראלי, התנה שאם יודע לישראל שנעשתה בבחמתו מלאכה בשבת יהא רשאי הישראלי לקח את המשכון לעצמו, כתב הערך השלחן (סי"ח) שמותר להשכיר את הבהמה או להשאילה לנכרי, שהרי יחשוש הנכרי לעשות בה מלאכה שמוא יודע הדבר לישראל ויפסיד את משכנו.

(13) שם כתב השו"ע שמותר למסור בחמה לחזקה נכרי אף על פי שישתמש בה בשבת, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק עח) שכיון שלא מסרה לו למלאכה, מפחד הנכרי להשתמש בה בשבת שלא יענש על זה בדיניהם, אבל כשהשכירה לנכרי אף הנכרי מפחד כל כך להשתמש בה, שאומר בלבו שיוסיף לישראל בעד השבת לפי ערך שמוגיו לו ליום זה, וכן כששאלה מישראל יש לחוש שיאמר בלבו שיעשה לישראל טובה עבור זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

שְׁקִישָׁעִי יוֹם הַשֶּׁבֶת שֶׁיִּפְקְדָנָה⁽¹⁴⁾ וכו', אָפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְקַמֵּץ עַל דְּבָרֵינוּ⁽¹⁵⁾.

(14) ולהפיקר בשבת, כתב הכף החיים (ס"ק מז) שנחלקו הפוסקים אם מותר, או שדיונו כמו קנין בשבת שאסור, ומסיק שאף על פי שלכחילה יש להפיקר את הבהמה לפני השבת, מכל מקום בדיעבד

יוכל להפקירה או להקנותה אף בשבת כדי להינצל מאיסור. וראה מה שכתבנו עוד לקמן (סי' שלט ס"ק כג).

(15) ונכרי אלם שלקח בהמה מישראל בעל כרחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יכול להתנות עמו שיחזירה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (ס"ק נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביתת בהמתו, ואינו צריך למכורה לו, כיון שאי אפשר בענין אחר.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְהוּא מְדַרְבָּנָן⁽¹⁶⁾ וכו', עַד שֶׁיִּפְקְדָנָה עַל-כָּל-פָּנִים כְּפִנֵי אָדָם אָחָד⁽¹⁷⁾. ובטעם הדבר שהצריכו חכמים שיהיה ההפקר בפני שלושה דוקא, כתב השו"ע (ח"מ סי' רעג ס"ז) שהוא כדי שיוכל אחד מהם לזכות בחפץ, והשניים יעידו על הבעלים שהפקירו. ומטעם זה כתב הכף החיים (ס"ק מג), שצריכים שיהיו שנים מהם ראויים להעיד.

(17) ובטעם הטובים שהפקר בינו לבין עצמו אינו מועיל, כתב בשו"ת כתב סופר (י"ד סי' קנז) שכיון שלא נדע הדבר לאיש אין המפקיר מתכוין לעשות זאת בלב שלם, ואין אלו אלא דיבורים בעלמא, והוסיף, שמטעם זה סובר המחבר שלענין שביתת בהמתו מועיל הפקר בינו לבין עצמו, שכדי להינצל מאיסור, מסתבר שמתכוין להפקיר באמת, ואין אלו דיבורים בעלמא.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְהָאִי קָרָא קְשֶׁת קְתִיב⁽¹⁸⁾.

(18) ובטעם דעה זו כתב השו"ע הרב (סי"ט) שכיון שצווי התורה ביו"ט הוא רק על איסור עשיית מלאכה, ומלאכת הבהמה אינה נחשבת כמלאכת האדם, לא נאסר הדבר, ורק לענין שבת חירשה התורה שגם הבהמה צריכה לשבות, וציותה את בעליה על שביתתה, כפי שכתוב "למען ינוח שורך וחמורך". והוסיף, שלדעה זו אף דין שביתת עבדו לא נאמר ביו"ט [ראה שעה"צ (ס"ק כב)].

המשך מעמוד קודם

הדבר כגרמא בלבד, כיון שהזריזה נעשית על ידי הרוח, ואין בזה חיסרון בשביתה, או שכיון שכן הדרך לזכות תבואה, נחשבת וריה זו כמלאכת מחשבת, ונחשבת הבהמה כמו שלא שבתה בשבת.

ואמירה לבהמה לעשות מלאכה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' כג) שאסורה כמו אמירה לנכרי משום יודבר דבר, אולם לומר לבהמה מערב שבת שתעשה מלאכה בשבת מותר, משום שאין שליוות לחומרא בבעלי חיים.

ובהמה העושה מלאכה מעצמה ומרצונה ולא על ידי הוראה מבעליה, הורה הגרש"ז איערבך (שש"כ פכ"ז הע' יב) שאין חיוב על הבעלים למנועה מכך.

ובהמה הנמצאת במקום מרוחק מבעליה, באופן שבמקומה נכנסה חשבת ובמקומו עדיין לא, או להיפך, דעת הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א אות ג) שאם עושה הבהמה מלאכה בשבת אין הוא עובר על איסור שביתת בהמתו, שאיסור זה לא נאמר אלא כשנמצאים הן הבעלים והן הבהמה במקום שעתה שבת.

(9) ואם שאל מנכרי את הבהמה, כתב הרע"ת תורה (ס"ג ד"ה ובדין שאלה) לגבי נדק זה של שביתת בהמה, שלפי דעת האבן העזר (סי' שע) והט"ז (אהע"ז סי' כח ס"ק לו וסי' נו ס"ק ד) גם שאלה נחשבת כמכר לאותו יום, וכן מבואר בפמ"ג כאן (א"א ס"ק ח). מאידך, הקצות החושן (סי' רב ס"ק א) כתב, ששאלה אינה נחשבת כמכר לכל הדעות. וראה עוד בזה לקמן (סי' שע ס"ק לא).

(10) אבל אם שכר הישראלי ענלון נכרי, כתב לקמן (סי' רסו ס"ק א) שאין הישראלי מצווה על שביתת הבהמה, מכיון שלא קיבל עליו אחריות עליה, ואין הוא חייב במנוחתיה, ואף אינו מקפיד שיהא הנכרי בהמה מסוימת דוקא.

שוה מצות עשה שהומן גרמא, אך לא לענין שאר מצוות עשה של שבת. ובשם הר"ן כתב, שנשים התחייבו בכל מצוות עשה של שבת כאנשים [וראה שו"ת רעק"א מהדו"ק (סי' א)]. וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א ארי"ה סי' כב). וראה מה שכתבנו לקמן (סי' שה ס"ק א). ובעלי חיים מאולפים העושים מלאכות, כגון כלב שלוחץ ברגלו על מנת להשמל להדליק את האור או לכבדו כשבעליו רומז לו לעשות כך, כתב בשו"ת הר צבי (ארי"ה ח"א סי' קעד) שאסור הדבר מצד שביתת בהמתו, וכפי שכתב באבן העזר (סי' שח) שאסור לאדם להעמיד עלוקה שלו בשבת מדין שביתת בהמתו, ואין להתיר זאת משום גרמא, שהרי התורה החשיבה גרמא זו כמלאכה גמורה, שהרי כל מלאכת בעל חיים נחשבת מלאכה לגבי הבעלים. וכן אין לומר שנחשב הדבר כאילו עושה זאת הבעל חיים להנאתו, ולא עבור בעליו, שהרי דאי שררצה למלאות את רצון בעליו. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' כג) שהרי זה כאמירה לנכרי, ולפי זה כתב שאמירה לבעל חי בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת, מותרת כיון שלא שייך להחמיר ולחושבו כשליח של הישראלי.

אכן, הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א, מכת"י צידוד, שכלב שאימנעו שאם יראה גב ידליק את האור, מותר להעמידו בשבת לעשות כן, כיון שהלחיצה על המתג אינה מוגדרת כמעשה מלאכה של הכלב, אלא כגרמא בלבד, ועוד, שיש לחוש שמא לא יעמיד הבעלים את עצמו כשוראה שממונו נלקח, ויבוא הדבר לידי פיקוח נפש, ועוד, שכיון שהכלב עושה את המעשה מדעתו ומרצונו לשמור על בעליו, אין זה נחשב חיסרון בשביתה כלפי הבעלים, אף אם לימדוהו הם לעשות זאת.

ולענין זורה על ידי בהמה, הסתפק הגרש"ז איערבך (שם) אם נחשב

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רִמּוֹ

ביאורים ומוספים

בחול. ובשעה"צ שם (ס"ק יט) כתב טעם נוסף, שהוא כדי שלא ישתמש בבעלי חיים.

[משנ"ב ס"ק כג]

אֵלָא לְאַחַר שְׁנִשְׁתַּקְפוּ אָמַר לִי: טַל אֶתָּה בְּשֶׁבֶת וְאֲנִי כְּנֶגְדְּךָ בְּחֹל⁽²⁰⁾.

(20) ואף אם אין תנאי זה מועיל בדיני המדינה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' א ס"ק כט) שכיון שמועיל הוא בדין תורה, מועיל הדבר שלא יהיה בכך משום שביתת בהמתו. עוד כתב שם (ס"ק כח), שהרצת לקנות מעוֹת בחברה שאינה שומרת שבת, ואינו יכול לעשות תנאי זה עם מנהל החברה, יכול לקנות מעוֹת בשותפות עם נכרי, באופן שיהיה לנכרי שביעית ומחצה מן המניות שקנו, ויתנו ביניהם בתחילת הקניה שיהיו המניות שייכות לנכרי בשבתות השנה ובמועדיה.

[משנ"ב ס"ק יט]

דָּאִין מוֹצִיאִין מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם-טוֹב, הַטַּעַם הוּא מְשֻׁם שְׁבִיתַת בְּהֵמָה⁽¹⁹⁾.

(19) ואף שלאדם עצמו מותר להוציא ביום טוב כשיש בכך צורך קצת, שהרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תצה ס"ק בא) בשם הגר"א, שדוקא באדם הותר 'מתוך', אך לא בבהמה. והוסיף הגרש"ז אויערבך (שש"ב פי"ט הע' יח), שכוונת הגר"א לאסור אפילו הוצאת אוכל על ידי הבהמה מרשות לרשות בשביל להאכילה [אף על פי שלאדם הותר לעשות מלאכה באופן זה לצורך אוכל נפש].

ולדעת הסוברים שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו, ביאר לקמן (סי' תצה ס"ק יד) שאיסור הוצאת משא על ידי בהמה ביום טוב אינו אלא מדרבנן, שלא יעשה עם בהמתו בדרך שהוא עושה

